

Kennisstijle rond traditionele geneeskunde doorbreken

‘Bos lezen als apotheek en laboratorium’

Hugo Esseboom tijdens zijn presentatie waarin hij stelt dat traditionele geneeskundige kennis nog te vaak wordt weggezet als folklore of alternatieve geneeskunde.-

TEKST EN BEELD
AUDRY WAJWAKANA

De kennis die tot slaafgemaakte Afrikanen naar Suriname meebrachten en die zich later vermenigvuldigde met de eeuwenoude kennis van inheemsen, verdient veel meer erkenning en bescherming. Dat stelde econometrist, onderzoeker en slavernijdeskundige Hugo Esseboom, afgelopen vrijdag tijdens de presentatie 'Kennisstijl doorbreken. Verleden erkennen. Kennis delen. Generaties verbinden' in de bibliotheek van de Anton de Kom Universiteit van Suriname. Hij brak een lans voor kennis over traditionele geneeskunde, die nog te vaak wordt weggezet als 'folklore' of 'alternatieve geneeskunde', terwijl ze juist moet worden erkend als 'hooggespecialiseerde kennis' met grote culturele én economische waarde. "Slavernij betekende niet alleen de exploitatie van lichamen, maar ook het zich toe-eigenen en marginaliseren van kennis", benadrukt Esseboom.

Esseboom ziet mogelijkheden om die kennis juridisch beter te beschermen via sterke merken, geografische herkomstbescherming, licenties en eerlijke commerciële samenwerkingsverbanden.

Import van kennis

De bijeenkomst werd geopend met een culturele waterceremonie en gebed door cultuursensitief verbinder en expert in tribale uitvaarten, Mariska de Jong, die met Esseboom het initiatief voor de lezingnam. Esseboom houdt zich al jaren bezig met onderzoek en beleidsontwikkeling rond het slavernijverleden. Zo levert hij onder meer een bijdrage aan het Landelijk

Platform Slavernijverleden, het Nationaal Instituut Nederlands Slavernijverleden en Erfenis en hij is ook betrokken geweest bij het totstandkomen van het Nationaal Monument Slavernijverleden in Amsterdam. Hij noemt de geschiedenis van slavernij niet alleen een verhaal van onderdrukking, maar ook van overleving, kennisontwikkeling en culturele veerkracht en benadrukt dat nazaten van tot slaafgemaakten niet met lege handen naar Suriname kwamen.

Omdat veel traditionele kennis nooit officieel is vastgelegd kunnen buitenlandse onderzoekers werkzame stoffen uit Surinaamse planten isoleren en vervolgens zelf patent aanvragen.

Zij brachten kennis mee over planten, voeding, geneeskrachtige kruiden en de behandeling van ziekten. In Suriname groeide die kennis door de samenwerking met inheemse gemeenschappen en dankzij de uitzonderlijke biodiversiteit van het Amazonegebied. Later kwamen daar ook inzichten van Javanees, Hindostaanse en Chinese contractarbeiders bij.

Kennis juridisch beschermen

Esseboom schetste hoe marrongemeenschappen, nadat zij hun vrijheid hadden bevochten, in het binnenland een diepgaande relatie met het bos ontwikkelden. "Ze leerden het bos lezen als een apotheek, laboratorium, een bron van leven. Dit was geen toeval, geen folklore. Dit was en is hooggespecialiseerde kennis." Esseboom benadrukte dat de traditionele kennis niet alleen van historische betekenis is maar ook economische waarde vertegenwoordigt. "Marrongemeenschappen, maar ook inheemsen, kunnen aanzienlijk meer verdienen aan sterke merken, herkomstbescherming en gecontroleerde commerciële samenwerking rond hun traditionele kennis." Als voorbeelden noemt hij de zwarte rijst die door de legendarische Ma Pansa naar Suriname werd gebracht en kwasibita, de geneeskragtige plant die is vernoemd naar de beroemde marronleider en genezer Kwasi. Beiden mensen omschreef hij als etnobotanici, lang voordat dat begrip officieel bestond. Esseboom ziet mogelijkheden om die kennis juridisch beter te beschermen via sterke merken, geografische herkomstbescherming, licenties en eerlijke commerciële samenwerkingsverbanden. Op die manier kunnen gemeenschappen generaties lang inkomsten blijven verdienen, zolang de kennis, biodiversiteit en reputatie zorgvuldig worden onderhouden.

Marronvrouwen en binnenland bewoners moeten een centrale rol krijgen, zodat eeuwenoude kennis niet verloren gaat, maar de basis vormt voor nieuwe generaties, wetenschappelijk onderzoek en duurzame economische ontwikkeling.

Om het belang van die bescherming te illustreren, haalt Esseboom het voorbeeld aan van de kwasibita. Een Frans onderzoeksinstituut ontwikkelde uit deze plant Quassia amara, de wetenschappelijke naam voor kwasibita, een stof tegen malaria en verkreeg daarop een Europees patent. Dat leidde internationaal tot kritiek, omdat de onderliggende kennis afkomstig was uit de traditionele Surinaamse en Amazonegeneeskunde. “Om te overleven in het Amazonegebied heb je inzicht nodig in werkzame stoffen, doseringen, combinaties en toepassingen. Dat is geen mystiek, dat is ook wetenschap, zij het in een andere vorm.” Hij stelde vervolgens de vraag: “Waarom noemen we iemand met een diploma een professional, maar iemand met decennialange praktijkervaring een genezer zonder status?” Omdat veel traditionele kennis nooit officieel is vastgelegd kunnen buitenlandse onderzoekers werkzame stoffen uit Surinaamse planten isoleren en vervolgens zelf patent aanvragen. Dat proces staat bekend als biopiraterij. “Erkenning zonder rechtvaardigheid is exploitatie.”

Lucratieve markt

Suriname heeft duizenden plantensoorten waarvan honderden al generaties lang medicinaal worden gebruikt. Onder meer kwasibanta, krappaolie, zuurzak, moringa, neem en sangrafu worden internationaal onderzocht vanwege hun geneeskrachtige eigenschappen. Toch profiteren de oorspronkelijke kennisdragers daar nauwelijks van. Esseboom becijferde dat de wereldwijde markt voor complementaire genees-

kunde inmiddels tussen de 210 en 230 miljard Amerikaanse dollar bedraagt. Binnen tien jaar kan de markt groeien tot wel 600 miljard dollar. Voor Suriname schat hij de huidige markt op enkele miljoenen tot tientallen miljoenen Amerikaanse dollars per jaar. Met de enorme biodiversiteit van het land ziet hij veel grotere mogelijkheden. "Voor de families van marrons en inheemsen is het bos een laboratorium, een productiefabriek, een apotheek en alles bij elkaar een farmaceutische omgeving." Die economische ontwikkeling mag echter nooit ten koste gaan van de gemeenschappen die deze kennis generaties lang hebben bewaard", vindt hij.

Weggewuifd door artsen

Esseboom stond ook uitgebreid stil bij de manier waarop traditionele kennis binnen de gezondheidszorg wordt behandeld. Hij verwijst naar een rapport van november 2025 van het Nederlands ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport over de gezondheidseffecten van slavernij, waarin wordt erkend dat kennis uit Afrikaanse en inheemse tradities vaak buiten het medische systeem is gehouden. Families beschikken soms al generaties lang over kennis van geneeskrachtige kruiden. Wanneer zij daarmee een arts bezoeken, wordt daar regelmatig lacherig op gereageerd of nauwelijks naar gevraagd. “Er wordt niet doorgevraagd. Er wordt niet gevraagd naar de context van het gebruik van die kruiden. Er is geen erkenning.” Daarmee gaat volgens hem waardevolle kennis verloren die voor veel gemeenschappen nog altijd een belangrijke rol speelt in hun gezondheid en welzijn.

Om die situatie te veranderen is leiderschap nodig, stelt Esseboom. Hij pleit voor erkenning van traditio-

Met veel verdriet, doch intens dankbaar voor alle liefde die we tijdens haar leven hebben mogen ontvangen, geven wij kennis van het heengaan van onze moeder en (over)grootmoeder.

Ze is op vrijdag 17 juli op 92-jarige leeftijd temidden van haar kinderen en (achter)kleinkinderen vredig thuis ingeslapen.

Mahardja (Agnes) Adhin-Kalloe

weduwe van Harry Basdew Adhin

Uitvaartplechtigheid op di. 21 juli 2026 te Rouwcentrum MJ Poese,
Draibatrasteege 30, Paramaribo (verlengde van de Kinkajoestraat).

Afscheid & condoleances:	10:00u
Rouwdienst:	11:00u
Vertrek rouwstoet:	12:00u
Crematie (Crematieoord Weg naar Zee):	14:00u

Gelieve geen rouwbeklag aan huis en i.p.v. kransen/grafstukken
 ✉ t.b.v. Stichting Lotjeshuis Suriname.

Jivan, Usha, Malti & gezinnen